

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr. F. J. J. Buijendijk, Dr. K. Dijk, Dr. V. Hepp en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; N. Baas, Amsterdam; Prof. Dr. H. Bavinck, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids, Mich., N.A.; Dr. Joh. C. Broen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Grosheide, Amsterdam; Dr. W. G. Harrenstein, Medan; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Almelo; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Prof. Dr. S. O. Los, Voorburg; Dr. F. C. Meijster, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Amsterdam; Prof. Dr. J. Ridderbos, Kampen; Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Gorinchem; J. Schouten, Rotterdam; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijs, Meppel; Dr. H. W. van der Vaart Smit, 's-Graveland; Dr. D. H. Th. Vollehoven, Oostkapelle; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Anna-Jacoba-Polder; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr. V. HEPP, Paul Krugerstraat 55, Watergraafsmeer.

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.

Abonnement: /1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland /7.50 (voor Amerika 3 Dollar) per jaar.

Advertentiën: 25 ct per regel. Reclames: 75 ct per regel.

INHOUD: De critiek der ouderen II. — Uit de Schrift: Eigen taal (Lukas 7: 8). — Kerkelijk Leven: Een woord van verweer: Kerkelijk leven en Christelijke vrijheid. — Zending en Evangelisatie: De behandeling der Zending op de Geref. Jeugelingen-vereeniging II: De noodtoestand van den Evangelisatie-arbeid in Duitschland. — Populair Wetenschappelijke Schetsen: De taak der Natuurwetenschap IV. — Literatuur en Kunst: De moderne roman. — Perschoon. — Stemmen uit onze Kerken. — Boekbespreking. — Kerkenieuws.

DE CRITIEK DER OUDEREN.

II.

De periode van worsteling en druk, waarin, gedurende de tweede helft der vorige eeuw, het gereformeerde leven tot ontwakning en nieuwen bloei kwam, is, gelijk ik in het eerste artikel met enkele woorden heb uiteengezet, gevolgd door een tijdperk van overwinning en vrijheid. De moedige kamp voor de oude waarheid en voor de beginselen, die ons in Gods Woord geboden zijn, is niet tevergeefs gestreden, en voor onze ouderen, die dezen tijd meegemaakt en doorleefd hebben, is er alle reden om zich te verblijven over de rijke vruchten, die God hun op al den moeizamen arbeid te aanschouwen geeft.

En toch is hun vreugde niet ongedeeld.

Ge merkt in de stemmen der ouderen telkens weer tonen van weemoed, en ge voelt keer op keer, dat zij over den tegenwoordigen gang van zaken niet geheel tevreden zijn. Nu stem ik terstond toe, dat die weemoedige stemming voor een deel te verklaren is uit de eigenaardige psychische gesteldheid, welke den mensch in zijn levensavond eigen is. Dan kent de mensch geen idealen meer voor de toekomst, want zijn dagen zijn geteld, en dan heeft ook het heden voor hem niet die interesse, als toen hij zelf in zijn middagkracht aan den levensbouw meewerkte, maar dan leeft hij gaarne bij het verleden. In dien vervloten tijd verliest hij zich met innerlijk welgevallen, en... die dagen, toen hijzelf jong was en zelf den strijd meeworstele en zelf den toon aangaf, zijn in zijn schatting veel rijker en schooner, dan de tijd, waarin hij nu verkeert. De jongeren kunnen het nooit zoo goed en verstandig doen, als hij het eertijds aanlegde, en „wie oud en welbedaagd is, beeldt zich zoo licht in, dat wie niet in alles de oude voetschappen drukt, misgaat.”

Maar met deze zielkundige analyse zijn we er niet: De critiek der ouderen komt niet alleen, en komt zelfs niet in de eerste plaats op uit subjectieve factoren, maar er zijn objectieve feiten, die deze weemoedigheid wettigen, en de vreugde over de verkregen resultaten in niet geringe mate temperen. Want wel heeft de druk voor de vrijheid plaats gemaakt, en wel is de tijd van miskenning en verguizing voorbij, maar deze tweede periode staat in innerlijke, geestelijke kracht onloochenbaar ten achter bij de eerste, en met den uitwendigen vooruitgang kon de innerlijke ontwikkeling geen gelijken tred houden.

Nu moet ons dit niet al te zeer verbazen.

Op iedere actie volgt reactie.

Het is de wet van alle leven, dat na een tijd van ontwakning en opbloei een herfst van verdoring en versterking intreedt, en overal, op elk gebied, ziet ge de, zelfs rythmische, deining van ebbe en vloed, en vloed en ebbe. En zoo is het niet het minst op geestelijk terrein. Daar aanschouwt ge allerminst gedurende stijging, en daar is het altoos de soms vermoedende beweging van actie en reactie. Wat een slingering in het zieleleven! Wat een deining in de historie van Gods Kerk! Zoolang de rust, die er overblijft en hier dus nimmer bereikt wordt, nog niet is ingegaan, en de volmaaktheid van het hemelsch-eeuwige zich nog niet heeft ontsloten, zoekt onze ziel, als een trillende magneetnaald, naar de eeuwige pool, en is zij in voortdurende schommeling. Zij slin-

gert b.v. tusschen intellectualisme en mysticisme, tusschen druk-bedrijvig en stil-medeitend Christendom, en het is zielkundig zeer verklaarbaar, dat een periode van hoog-geestelijke spanning door een van minder krachtig geestelijk leven gevolgd wordt. De spanning kan, al moet het ons bedroeven, niet altoos voorduren. Op hoogtepunten, waar de atmosfeer zóó zuiver is, en we zoo dicht bij God zijn, vertoeven we niet lang, en we dalen al spoedig terug naar de vlakke, waar de schaduwen somberen, en het platvloersche en drukke een schrille tegenstelling vormen met het heilige en stille op den berg.

Deze wet ziet ge telkens in de historie bevestigd.

Reeds openbaart zich deze reactie in de oude Christelijke kerk, want betrekkelijk kort na den Pinksterdag en na de stichting der gemeenten, vertoonen zich allerlei sporen van verflauwing en inzinking. De Apostel Paulus moet de geloovigen vermanen den Geest niet uit te blusschen, en ziet zich genoodzaakt om tegen allerlei zonden en dwalingen, die in de kerk zijn binnengebrongen, ten strijde te trekken. Judas waarschuwt met alle kracht de gemeenten om toch aan de dwaalleersaars, die er velen verleiden, geen gehoor te verleen, en te strijden voor het geloof, dat eenmaal den heiligen is overgeleverd. In den eersten zendbrief van Johannes lezen we de ontroerende mededeeling van degenen, „die van ons uitgegaan zijn”, en moet niet onze Heiland zelf de zeven gemeenten in Klein-Azië bestraffen over ergerlijke verachtering en lauwheid, en roept Hij niet de kerk van Efeze toe: „Maar ik heb tegen u, dat gij uw eerste liefde hebt verlaten?” (Openb. 3:4).

Op eigen erve is 't niet anders geweest.

Op de geweldige actie der Reformatie is een droeve reactie gevolgd, en hoe spoedig verdonkert het goud en zinkt de geestelijke energie in. In de jaren 1618 en 1619 openbaart het gereformeerde leven zich nog in volle kracht en... reeds in 1627, dus nog geen tien jaren na de sluiting van de Dordtsche Synode, geeft Theellinck een werk uit, dat den beschuldigenden titel draagt: „Noodwendig vertoogh, aengaende den tegenwoordigen bedroefden staet van Gods volck”. En wanneer Voetius in 1634 zijn inaugureele oratie als hoogleeraar te Utrecht houdt, steekt hij niet de loftrumpet op den geestelijken toestand zijner dagen, maar moet hij klagen over zijn tijd, die wel vruchtbaar is in godsdiensten, maar onvruchtbaar in godsvrucht.

Dr. Kuyper teekent die inzinking en die reactie zoo treffend, wanneer hij schrijft: „Gelijk in Israël na de korte glorie van Isai's zoon, en na het snel verbleeken van Salomo's verblindende pracht, het zich al even snel ontwrichtte, als 't vast en ineen was gezet, zoo ging ook hier maar al te vroeg en al te somber de glans van het Calvinisme weer te loor. De min-geestelijke massa kreeg weer het hoogste woord. Van de Zilvervloot ging al spoedig een machtiger bekringing uit dan van 't herwonnen Evangelie; en de schatten uit Oost en West, die zich hier ophoopen, drukten door hun overwicht de vrije geestelijke uitademing ter neer. Na 1627 ging de zegevierende invloed van Dordt in het Remonstrantisme onder. In onze verwereldsichte maatschappij zich niet meer thuis gevoelend, trok het vrome volk zich almeer van het publieke erf terug. Hooger dan Jacob Cats kon de poëtische bezieling reeds toen niet meer mikken. Staatsverbod belette het weer samenkomen van een nationale Synode, en in zulk een mate was reeds twee eeuwen later ons besté volk van zijn oorsprong vervreemd, dat zelfs volgelingen van Alexander Comrie mee om den vrijheidsboom dansten...⁽¹⁾

Is thans de reactie reeds zoo droef?

Gode zij dank, neen! en wij zouden Zijn weldaden miskennen, wanneer wij voorbijzagen het

¹⁾ De wortel in de doore aarde, 1916, p. 5.

goede, dat Hij ons nog heeft gelaten. Want in plaats van mee te kermen in het sombere koor, dat over onze Kerken en gansch ons gereformeerd leven niets anders weet aan te heffen dan een klagend rouwgezang, en in stede van te durven concludeeren tot een Godsoordeel, gelijk dezer dagen is geschied, hebben wij dankbaar te erkennen, dat er onder ons nog hartelijk meeleven en liefde en offervaardigheid wordt aangetroffen, en bij het graf van Kuyper is wel gebleken, dat het calvinistische volk nog niet dood is.

Wie dat volk liefheeft, stent dit grif toe.

Onrechtvaardige critiek is ook zonde, en wie van de ouderen of jongeren aan die onbillijke veroordeeling meedoet of gehoor geeft, onderzoekt zichzelf of zijn staf-breken toejuiching van iedere malcontente vocaal wel ten volle den toets van het negende gebod kan doorstaan.

Doch dat er reactie is, lijd geen twijfel.

Den ouden tijd van heilig vuur kennen wij niet meer.

Het geestelijk peil is gedaald, en dit wordt toegegeven door mannen, die het volle vertrouwen van ons gereformeerde volk genieten. Ik denk hier eerst aan wat Dr. Kuyper ons reeds in 1912 heeft toegevoegd, toen hij waarschuwde tegen het verkeerde individualisme, dat hij in onzen kring zag binnensluipen, en constateerde dat nu reeds „bij enkelen een strijd om recht, voor 't zich gedreven voelen door de aandrift des Heeren” in de plaats was getreden. En ik noem voorts met nadruk prof. Grosheide, die op den Leeuwarder Bondsdag van den Bond van J. V. op gereformeerden grondslag in 1918, in zijn referaat „Wij blijven gereformeerd”, de volgende stellingen heeft ontvouwd en verdedigd:

Het is niet te ontkennen, dat in den tegenwoordigen tijd binnen den kring van het gereformeerde leven allerlei verschijnselen zijn waar te nemen, die wijzen op verslapping en achteruitgang. Onder die verschijnselen moet vooral worden genoemd het toenemen van onkerkelijkheid en wereldgelijkvormigheid.

En

De oorzaken van deze verslapping en achteruitgang zijn van zeer verschillenden aard. Ten deele hangen ze samen met het feit, dat altijd verslapping intreedt na een periode van bloei, voor een ander deel vinden ze aanleiding in een verkeerd opvatten van het leerstuk der algemeene genade, en eindelijk moet gewezen op het toenemend gebrek aan kennis der gereformeerde waarheid.

Nu ga ik hier op deze stellingen niet dieper in, want ik had, gelijk ik nader hoop uiteen te zetten, gaarne een andere formulering van het wezen en de oorzaken der reactie gewild, maar ik schreef deze theses even af, om te doen zien, hoe door mannen van autoriteit en naam de verachtering wordt erkend en met den vinger aangewezen. Er is dus reden voor de ouderen om te klagen. Hunner is het volste recht om ons te waarschuwen, en het is mijn vaste overtuiging, dat wij jongeren hun meer stof geven te „doleeren over ons”, dan dat wij het hoofd hebben te schudden over hen.

In een derde artikel hoop ik van deze reactie een meer gedetailleerde tekening te geven.

K. D.

UIT DE SCHRIFT.

In eigen taal.

Want ik ben ook een mensch onder de maelt van anderen gesteld, hebbende krijgsknechten onder mij, en ik zeg tot dezen: Gaf en hij gaat; en tot den anderen: Kom! en hij komt; en tot mijnen dienstknecht: Doe dat! en hij doet het.

Lukas 7:8.

Dat zegt de hoofdman over honderd uit Kaper-naüm. Kort tevoren is, gelijk uit het slot van Jo-